

Barangolás a Mátrában

Ragyozó napsütésben gondolatokba merülve járom a Mátrát ott, ahol a Tettesrétről kiinduló szekérút Mátraháza vezet. Onfeleltlen szemlélzem a színesedő, szálló felleveleket és csodálom a diasharmóniában is harmonikus, gazdag színrendszereket. Nincsen tervező, analízis és kombináló emberi elem, nincsen ecsethordozó és irányító kéz, mely vissza tudná adni ezeket a színeket, de ha volna ilyen, akkor nem akadna ember, aki elhinné, hogy valóban ilyenek voltak,

Ahogy nézem a leépülésben is hatalmas életerőt mutogató százados tölgyeket, a szürken, simán écre törő bükkfa őrlásokat, a fehérén feketéjű nyíreket, a Mátra kőtengerére idegenből telepített jeleznyefenyvéket, eltűnöködök az idők rohanásán, a létben, az elmúláson és a megújulásban.

Idestova ötven esztendeje annak, hogy először jöttem a Mátrába. Hétfőmon napiakkal gyöngyösi vasútállomásra! Gyalogosan érkeztem Mátraházára. Mivel későre járt az idő, az útkaparó szamaristállóának a padlásán aludtam a szénában, idegenek között, akik hasonló szándékkal keresik fel a Mátrát, ezt a szépségekben és kincsekben vagy ahogyan ma szoktuk mondani: nyersanyagokban gazdag tündérkeretet.

A helynek, ahol az éjszakát töltöttem. Remetedomb a neve, ezért hívják Remetedombnak, mert valamikor, régen-régen ezen a helyen volt a Mátra egyes-estlen háza, a kis remetelak. Előtte állott egy öreg tölgvfa, a remete fája. Az elbeszélés szerint a házban lakó remete úgy élt, hogy minden reggel ki-
tette a tarisznyáját a tölgvfa egyik árára, este levette és ki-
szedette belőle az adományokat, amelyeket az arra járók helyeztek bele. Ézeből élt.

Röszel kitapászkodtam a szénből, s az istálló falához támaszkodva leereszkedtem. Körüljártem a számaristállót, megnémetem az egyik kővel a falhoz hosszú láncra odakötött számarat, az útkaró házáét és azt a néhány primitív szeszenyes szálást, amelyekben azok laktak, akik az utakon és az erdőben forlatozkodtak, bár akadai közöttük néhány alkoholmárv, amely módosabb embereknek nvótott a kávélemlre és a pihenésre lehetőséget.

A rövidre szedett szemle után nekivágtam a Kávésele, amelyet a szí jazi értelmeben óserán borfínt. Szinte egymást érték a szarvasok tülsvek és hatalmas bükkfák koronái. Az őrisz törzsek között egyetlen fiatal fát sem lehetett látni. Az éere törő csemekék elszáradtak, mert az öreg fák koronái elvették lifük a napot. Az útkeszken kanvarok, helyenként mezedak és gondozatlan volt. Tele volt vízmédekkel és helyenként dímersz nelsoniadt kerakvánd kávésekkel. Mindezek dacára evors láptakál és álvepeltáttam a hancuáldat ándezen elődín gáncs a teif kávésiában az itjnh náladn eev fannára lettem gáncsámsz amálrból az pñró kövökkel kimázt. Székhán szandáron sorongált lefelé a kávésiárára víz. A kútanál körtül vadok és tiszta fanyit el, melynek emélen hatalmas tülsvek és bükkfák tekintettek fel a magasságon áro.

A forrás mellett elfogyasztott reggeli után, mely ekkorakig is számított mindházt fűdőkben mentem és alig egy napodra múlva fenn voltam a Kábelcsofán, az ország legnagyobb helyén, a hegy csúcsán. Felelősen rendelt élelmiszert. A teljes étel időt embar. Tízóra, amikor addig volt a tavaszi hóval, mindamit enyéltek voltak az a ha-
romi lehetett. Ház és mások a-
nál is nem volt. Az élelmiszer
állítás a nagyon magas lá-
terendzser volt, amelyre már
napon napnak és rovarnak lá-
szott fel lehetett menni és el-
hetett gyönyörködni a tájban,
amelynek székhely elváród-
bat és gondolatkeletbőlet el sem

lehetett képzelni, amely bősé-
gesen fizetett mindenért, amit
érte tettem.

Abban az időben, amikor én először jöttem a Kékesen az emberek gyönyörködtek a természetben, intéseit ellették, páncsait megfogták, az ember és az élővilág egymásra való utaltságát tisztelettel tudomásul vették, a megismerésre és nem a meghódításra törekedtek. Tudták és érezték, hogy az efféle vállalkozások előbb vagy utóbb csődhöz fognak vezetni.

Az erdők letarolása a növény- és az állatvilág kipusztítása és a föld belsejének a kibelezése és az élet mechanizálódása világsszerűen olyan helyzetet teremtett, amelynek megszüntetése nagyobb feladatot ró az emberi agyra, mint a mostani helyzet kialakítása, amely a biológiai egyensúly megbomlása miatt, pusztulással fenyegeti az állatvilágot és ha észre nem tér, magát az embert.

Azóta is sokszor megmásztam a Kékest, legtöbbször gyalogosan. Többször végigmentem a gerincen, egészen a Faskőig. Nagyon merek volt, de megtett az utat, a Pisztrángostól a tetőig, innen Mátrafüredig, sőt volt rá eset, hogy Gyöngyösig. Mindegyik utamra szívesen gondolok vissza, mindegyik után többnek éreztem magam, mert nehezeek voltak a feladatok és nagyobb a teljesítmények. Erőmérések és számítások voltak ezek az utak, amelyeknek mind testi, mind lelki vonatkozásban sokat köszönhettem.

De nemcsak a Kékes és a Remetedomb volt az a hely, ahová szívesen mentem, ahol nyugtot leltem és szárnyat kaptak a gondolatok, hanem maga az egész Mátra, csúcsaival, völgyeivel, mondató forrásaival sugó patakjaival, hallgatag tisztásaival és ezerszínben égő virágzójegeivel.

Pásztorói elindulva gyalog mentem Ágasvárra és innen Galyatetőre. Ide vezetett az utam Nagybátonyból és a Tetvcsérten keresztül Mátraházáról. Amikor először láttam meg a Galyát, egyetlen ház volt rajta, a primitív de turistáknak egészen megfelelő menedékház. A táj gyönyörű volt és én élveztem, pedig kerekem egy hétig reggeltől estig üttöt az eső. Mint természeti szépség csodálatos volt a nagyforrás, amely a ma szinte városszerű településnek a vizet szolgáltatja. Szépek voltak a szalárdővel övezett tisztások, szép volt a virágzószőnyeg a júniusi napsütésben és elragadó a kilátás az éles hegygerincről.

Többször megfordultam Mátraszentimrén, Mátraszentlászlón, és Mátraszentistvánban. Sokszor jártam a Sas-tónál, a Szent László-forrásnál, a Gyökéres-forrásnál, a Rákóczi-forrásnál és a Farkaskútánál. Ahol jártam-keltem, mindig mindenütt és mindent megfigyeltem. Láttam, és ma is látom a cserét, a haladást a fejlődést és a harcot, amely félreállította az útból az emlékeztető és a jelent kitermelő műtát.

Ma az egész Mátrában gyönyörűen megéptített és gondosan rendben tartott utakon rohannak a kocsik, naponta száz száma, de egy forró nyári vasárnap főleg, ha ez szabad szombattal párosul, akár ezret is meg lehetne számolni. Rohannak és ocsogtatják a gázt, amely heves harcot vív az oxigénnel, tisztá levegővel és a gázcserét végző tüdőszövetekkel. Veszedelmesebb a helyzet azoknál az utakon, amelyekeken óriási, építőanyagokkal megrakott teherkocsik szaladgálnak, valóóság füstfelhőt hagyva meguk után, főleg azért, mert igen nagy terheket cipelnek fel akár a legmásebb hegyvérsokra.

Az utak mentén egymásba érnek a tágas, kényelmes autópihenők, amelyek mindenképpen alkalmasak arra, hogy a csendet, nyugtot és a jó levegőt kereső városi emberek szép környezetet és kényelmet bizto-

sítanak. De hogy ezek egyetlen vasárnapra használat után milyenek, arról jobb nem beszélni. A szörnyűség rendetlenség és a sok szemét láttán az emberben önként vetődik fel a kérdés, érdemes volt-e ezért annyi szép és ép tölgy^{fa}-t kivágni és ezekből asztalokat, padokat és más kényelmi eszközöket készíteni. Mikor jön el az idő, amikor megéri az ember, hogy mit ad neki a természet, és cserébe mit vár érte.

A Remete-dombról még a remete öreg fáját is elcsodorta az idő. A régi épületeket mind lerombolták és az egész területre kiterjedőleg épülnek a Népstadion edzőtőré számára a hatalmas termek és csarnokok. Szaporodnak a betonoszlopok és sorakoznak a betonlarok. Az útra néző oldalán is fogynak a tölgyek és ha így megy tovább, eltűnnek, mint a remete fája, amelynek hatalmas lombozata alatt olyan jó volt megpihenni, a végtelen csendben elgondolkozni azon, ami volt, ami van és amit méheben rejtget az idő. A Kékesre induló autótól mellett feléle menet a bal oldalán épült fel a Népstadion hatalmas edzőtőré. Mellette rohannak feléle a füstfelhőt okádó nagy telerautók.

A Kákestetőről eltűnt a régi kép. Gyűlnek az építőanyagok, emelkednek a tornyok, a házak és a paloták. Amikor egy nap-sugaras szeles októberi délelőtti megjelentem a tetőn, az az érzésem támadt, hogy valahol egy készülő lakótelepen járok, poros, apró kődarabokkal megszórott, szétagposzt utakon. A sílelére, az építkezésre óriási területeken írtották ki az erdőt, de úgy, hogy még a makkfákat is kikapustították. Üres, kopár, jellegtelen, unalmas és hangtalanulását az egész tájak. A kopasz tér közepén két hatalmas tornyot tekint az ég felé. A tornyok körülzárássá, hatalmas épülettömb emelkedik ki a földből. Eltűntek a messze múló hírnökei a százados tölgyek és a hatalmas bükkfák. Nincsen zöld bokor és nincsenek sárguló falevelek. Nincsen, ami üdítőleg hatna az emberre, ami megmozgatná a gondolatláncolatokat, nyugtot és harmóniát lopna bele a kínzó kérdések tömkelegével harcoló emberi lélekbe.

Sok minden van a mai Mátrában, ami szép, praktikus és hasznos, de a sok között nagyon sok az olyan, ami arról beszél, hogy a kincs, amit kezünkbe adott a nagy természet, ha ma nem, akkor holnap, olyan sorsra fog jutni, mint másik nagy nemzeti kincsünk, a Balaton. Tudomásra jutott, hogy a Remete-dombon, az edz'tábor közelében libegőt szándékoznak építeni, olyat, amilyen Budán a Jánoshegyre szállítja a látogatókat. Az is benne van a tervben, hogy ott, ahonnan a libegő ki fog indulni, két nagy szállodát fognak építeni, hogy ezzel is fokozzák a Kékesre irányuló forgalmat. Ezzel kapcsolatosan olyan rendelkezés is születében van, amely lefűtja a Mátraházáról Kékestetőre irányuló autóforgalmat. Mindezek a tervek árpek, szolgálják a kényelmet és növelik a forgalmat, de azt is jelentik, hogy ki kell vágni egy nagy darab erdőből a Remete-dombról kiindulóját fel, egészen a tetőig. Am legyen. Az élet megy a maga útján, viszi a gondolkodó emberi elmé és a cselekvő akarat. Esetet azonban tudomásul kellene venni mindenkinek, akinek része van a Mátra ruhájának az alakításában és ez az, hogy ma és nálunk a legnagyobb kincs az erdő. Ezzel Mátra a Mátra. Enélkül egy porladozó kőtenger, amely valamikor izzó lava formájában tört fel a föld mélyéből, amelyet igen vékony termőrétege határol a külvilág felé. Csináljunk mindent, de ne bántssuk az erdőt, mert ha tovább is úgy irtjuk, mint ahogy tettük ezt eddig, akkor előbb az idő, amikor a Mátrában nem lesz erdő, nem lesz madárdal és nem lesz virávilág, amikor majd más-hová kell menni csendért, nyugalomért és tiszta levegőért, ha ugyan lesz hová.

DR. ÁBRAHÁM AMBRUS

A munkásmozgalmat kutatja...

Az élet akkor is szép és értelmes — kell, hogy az legyen —, ha az alkotó, a dolgozó eszméiük végére pontot téve a nyugdíjas évek következik. Van, aki haraggal, megértődéssel veszi tudomásul, hogy át kell aini a helyét egy nia fiatalabbnak. A harag, a sértődöttség azért vet lobot, mert abba kell hagyni azt, amit addig nagy akarattal, odaadással végeztünk, s nem akarjuk elhinni, hogy ott van már az idő, elérkezett a megérdemelt pihenés.

Jó, ha erre előre gondolunk és eltervezünk, hogy mit fogunk akkor csinálni, ami hasznosra tesztelünket a társadalomban és bebarátozza öszünk. Példa erre Pusztai (Pipicz) József, aki nyugdíjas esztendőit mindvégig a szegedi munkásszorgalom frontán iratlan dokumentumainak kutatására szentelte és megokkánt egészséggel ma is folytatja.

Annak idején, 1919 márciusában diákszervező a polgári iskolában, amiért később kicsaparta. Ez a helyzete vitte, sodorta a munkások közé timárnásnak, a munkásotthonban pedig a szocialista ifjurmunkások csoportjába. 1920-tól kötődik a munkásmozgalomhoz, a párttagságának kelete: 1925. A felszabadulás előtt volt timáregéd, napismos, évekig munkanélküli, letartoztatott és elítélt politikai ténkveds miatt. A felszabadulás után első igazgatója volt az Orion Bányárvárnak és később is vezető posztokat töltött be Miskolcon, Budapesten, majd ismét Szegeden. Volt némbőr és faluáró, párttitkár Felsővároson és a Bőriári Dolgozók Szakszervezetének elnöke.

A személyi kultusz évei sebetket ütöttek ráta, amelyek begógyultak már. Nem vált népszerűtől, inkább elszűnt olandaadással a munkásmozgalombes emlékenyagának összeállítására, amely szinte példánélkül egy nem hivatásos kutató esetében. Nem egy feltérőzt kincsét küldte meg a Ma-

gyar. Munkásmozgalmi Intézet-
nek. Fotókat, írásos anyagokat.

A szegedi munkásmozgalom dokumentumainak gyűjtésében, kutatásában, ismertetésében a nagyvonalú munkájának is sok újat mondhat Pusztai (Pipicz) József munkája, különösen a bölcseleti és a cipész munkások politikai tevékenységét bemutató rész. Napjaink lehet a gazdasági dokumentumokban lapozni, fényképről olvasni, visszanézni a régi időkig, például a „Hűtlenség per” (1871—72) anyagára, a szemlélyes elmények leírására.

A gyűjtésből csak címetek ki-
ragadva sorakoznak elénk írások
fényképek, például az alföldi
szocialista munkásmozgalom út-
tűzéről, az 1906-os első nagy
szegedi cipősz-trájk résztvevő-
ről, a szegedi munkásokthonok-
ról 1910–1944 között, munkás-
mozgalmi emlékhelyekről 1910
és 1925-ből stb.

Pusztai (Píplöz) József gyűjtőszenvédelye saját emlékiratában feljegyzéseiben bontakozik ki igazán, amikor azokról ír és emlékezik, akikkel együtt dolgozott a munkásmozgalomban. Hozzáértó kutatók nagy hasznát veszik majd értékes munkásságának. Jellemző kitartó tevékenységére, hogy egy-egy írással anyagnak, fénvickének a leolvasását évekig kutatta, míg rátalált időt és pénzt sem sajnálva. Amikor felkerestük és beszélgettünk vele lakásán, elénk tárta munkásságának megannyi értékes darabját, szívesen fogadtuk meg: „Tíz évi munkám fekszik e gyűjtőben. Az vezeték, hogy a múlt harcaiból minél többet tártam fel a utókor számára egy leendő Csengőd megvalósult munkásmozgalmi múzeum részére egy szakma barátságára. Nem volt könnyű a feladat, de megérte feladni a munkásmozgalmi elődök tevékenységét a munkásmozgalmi emlékhelyeket az intétek érdeklődést tanúsítóknak.”

L. F.

Garai Gábor

Ahtamar

Megvünk a Szeván partján egyre följebb
Már hűvösödni kezd a levegő
És egyre sötétebben kék a tó
Fölötte az ég is furcsán sötétkék

Felhő-foszliányok egy-egy fekete foltot
Vetnek a vízre És persze a sírálvok
Ott eikáznak az égen és körülöttünk
Azt mondják egyre aggodalmasabbak
Ki tudja miért Talán bajt neszelnek

Es N. hadarva történeteket mond
A tőről egy másik tő jut az eszébe
Az most a határon túl van
Akár az Ararát
Úgy hívják *Ahtamar*
Legendáját több ezer éve megírták

(Az egész bizony Héró és Leandrosz
Befejezte emlékeztet de nagyon
Már-már a másolásig
Vándormotívumról lehet szó
De azt hogy honnan vándorolt hová
Talán senki se tudja mi semmiesetre sem)

Iga? ebben az örmény históriában
A fiúnak neve sincs
Hiszen násztor és szerény az istenadta
Egyszerűen fiú és átúszik Tamarához
De persze nem a Helleszpontoszon
Csak a tavon át minden éjszakán

A túlparton az úri-lány-szobában
Gvertya világít az ablakban lángol
Úgy igazodik el szegény legény
A sötét tavon a tömör éjszakában

De egy napon a lány szülei mindent
Megtudnak vagy megsejtenek az is elég
Bezárák Tamarát és a gyertya kialszik
A fiú eltéved a vad vízen
Nem állt semerre partot belefutad

Azóta hívják így így Ahtamarnak
A tavat annak emlékeztére
Hogy a fiú utolsó szava az volt
Mielőtt kilehelte lelkét de a végső
Hangzó nyilván a torkán akadt már:
Ah Tamara!

Szevén tó — Budapest, 1978.